

S P R A W O Z D A N I A

Zarys eksterminacji uczonych Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego w „Sonderaktion Krakau” – „Akcji Specjalnej Kraków”

Czuję się szczególnie zaszczycony, że mogę przed najwyższym gremium – senatem Papieskiej Akademii Teologicznej – PAT zabrać głos. Niech mi będzie wolno na samym wstępie wyrazić serdeczne podziękowanie Jego Magnificencji Rektorowi PAT, ks. prof. dr. hab. Janowi Maciejowi Dyduchowi, za wybitne zainteresowanie się historią krakowskiego środowiska akademickiego podczas II wojny światowej. Zwłaszcza dziejami związanymi z barbarzyńską, hitlerowską „Aktion gegen Univers. Profesoren” – „Akcją przeciw uniwersyteckim profesorom”, nazwaną popularnie przez polskich publicystów „Sonderaktion Krakau” – „Akcją Specjalną Kraków” rozpoczętą 6 listopada 1939 roku. W tej to akcji męczennikami było także 8 profesorów i 2 docentów, a więc całe grono uczonych Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego, szczególnie nas

interesujących i stanowiących po II wojnie światowej prekursorów Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, jak również uczeni pozostałych Wydziałów UJ.

Tę bestialską akcję hitlerowskiej III Rzeszy Niemieckiej udokumentowałem i opisałem ostatnio bardzo szczegółowo w ramach trylogii projektu historiograficznego ujmującego *Dzieje martyrologii krakowskich uczonych w II wojnie światowej*. W 2005 roku ukazał się tom pierwszy pod tytułem *Pomocne dłonie Europejczyków (1939–1944)*, a w 2007 roku opublikowano drugi tom zatytułowany *Mechanizmy eksterminacji krakowskich uczonych w „Akcji Specjalnej Kraków” – „Sonderaktion Krakau” 1939–1945*.

W dniu 8 lutego tegoż roku upłynęła radosna 68. rocznica fragmentu tejże okrutnej akcji hitlerowskiego okupanta, który był związany z uwolnieniem ze szponów jego

tw. Państwa SS (SS Staat) i Państwa KZ (KZ Staat) pierwszej grupy 102 krakowskich profesorów z KZ Sachsenhausen-Oranienburg, w tym również tylko 8 profesorów Wydziału Teologicznego UJ. Można więc przyjąć, że z tej to właśnie okazji ofiarowuje JM Rektor PAT uczestnikom tego senatu przytoczoną na wstępie kolejną monografię opatrzoną wymownym tytułem *Mechanizmy eksterminacji krakowskich uczonych w „Akcji Specjalnej Kraków” – „Sonderaktion Krakau” 1939–1945.*

Zasadniczym celem wymienionych na wstępie monografii jest przede wszystkim przypomnienie, a w dzisiejszych czasach szczególnie obalenie za granicą zakłamania prawdziwej historii o martyrologii Polaków w czasie II wojny światowej, jak również utrwalenie i szersze rozpowszechnienie interesującej nas wiedzy na temat tragicznej akcji hitlerowskiego uzurpatora. W celu wprowadzenia w zaplanowaną przez niego eksterminację krakowskich uczonych akademickich, w bardzo skrótowej formie przytoczona zostanie ich treść w poszczególnych tomach.

W pierwszym tomie *Pomocne dłonie Europejczyków (1939–1944)*, na podstawie bardzo wielu archiwalnych dokumentów szczegółowo opisano i wyjaśniono omawianą bestialską akcję oraz wyjątkowo szerokie działania protestacyjno-interwencyjne, które można następująco ogólnie streścić:

W najnowszych dziejach Europy „Sonderaktion Krakau” – „Akcja

Specjalna Kraków” jest powszechnie zaliczana do sensacyjnych wydarzeń II wojny światowej. Jej ewenementowy przebieg i szczęśliwe zakończenie dla 155 krakowskich profesorów deportowanych do hitlerowskich obozów koncentracyjnych, wynikały przede wszystkim z lawinowo napływających protestów i interwencji naukowców reprezentujących prawie wszystkie uniwersytety: francuskie, angielskie, amerykańskie, kanadyjskie i australijskie, w tym również z pięciu uniwersytetów niemieckich, a także intelektualistów oraz dziennikarzy europejskich, amerykańskich, kanadyjskich i australijskich. Wymusiły one szerokie i owocne działania hitlerowskich, a także sympatyzujących z III Rzeszą Niemiecką służb dyplomatycznych. Te wyjątkowo spontaniczne działania interwencyjno-protestacyjne naukowców wynikały, jak to potwierdziły przytoczone w publikacji archiwalia, z poczucia jedności, a także solidarności świata nauki i przyczyniły się zdecydowanie do uratowania krakowskich uczonych od niechybnej śmierci, jaką zgotował im okupant działający z ideologiczno-rasistowską, ludobójczą premedytacją, realizowaną w zbrodniczych obozach koncentracyjnych. Niestety, 17 profesorów nie doczekało się uwolnienia i zostało bezpośrednio zamordowanych w tych obozach, a pozostałych 12 zmarło w Krakowie na skutek nieuleczalnej poobozowej choroby, określonej po zakończeniu

II wojny światowej jako KZ Syndrom.

W ofiarowanym obecnie drugim tomie noszącym tytuł *Mechanizmy eksterminacji krakowskich uczonych w „Akcji Specjalnej Kraków” – „Sonderaktion Krakau” 1939–1945*, poświęcono najwięcej miejsca genezie tego wstrząsającego w dziejach nauki europejskiej i światowej wydarzenia historycznego. Opisano i udokumentowano w nim wszystkie mechanizmy i instrumenty III Rzeszy Niemieckiej unicestwiającej Europejczyków, a zwłaszcza Polaków, w szczególności inteligencję, w tym krakowskich profesorów, docentów i wykładowców uniwersyteckich oraz przypadkowe osoby. Publikację tę poparto wieloma archiwaliami oraz dogłębną ich analizą, zmierzającą do obiektywnego, właściwego oraz przekonującego zrozumienia tej potężnej maszyny zbrodni utworzonej w Państwie SS, a zwłaszcza w Państwie KZ.

To ludobójcze działanie przeciw Europejczykom głównie skoncentrowano w aż 9 000 obozów i podobozów koncentracyjnych rozsianych po całej Europie. W celu bliższego wyjaśnienia także szczegółowo udokumentowano i przeanalizowano wszystkie urzędy III Rzeszy Niemieckiej realizujące eksterminację – ludobójstwo na niespotykaną skalę w dziejach narodów europejskich. Wymieniono w niej również rozkazodawców i wykonawców odpowiedzialnych za to zbrodnicze wydarzenie dziejowe zapoczątkowane

przykładowo 6 listopada 1939 roku w Collegium Novum UJ. Na skutek bowiem podstępного zaproszenia na pseudoodczyt, wystosowanego przez majora SS Bruno Müllera, aresztowano, uwięziono i deportowano do KZ Sachsenhausen-Oranienburg i KZ Dachau uczestniczących w nim łącznie 183 pracowników naukowych UJ i Akademii Handlowej, a także oczekujących w sali obok profesorów i docentów Akademii Górniczej oraz przypadkowe osoby znajdujące się w tym gmachu, świadków tego skandalicznego wydarzenia.

Opisane i udokumentowane w wymienionych wyżej monografiach tragiczne wydarzenie dziejowe krakowskiego środowiska akademickiego, w tym zwłaszcza reprezentowanego przez Wydział Teologiczny UJ, można zakończyć następującymi ogólnymi refleksjami:

1. Szeroka międzynarodowa działalność naukowa krakowskich profesorów współtworzących naukę europejską i światową przyczyniła się do tego, że byli oni dobrze znani i wysoko cenieni w świecie.

2. W momencie, gdy stanęli oni na krawędzi życia i śmierci w hitlerowskich obozach koncentracyjnych, ich środowiska naukowe oburzone działaniami hitlerowskiego okupanta w ramach „Sonderaktion Krakau” – „Akcji Specjalnej Kraków”, w imię jedności świata nauki kategorycznie protestowały i interweniowały oraz skierowały odpowiednie pisma do hitlerowskiego

Urzędu Spraw Zagranicznych w Berlinie, który przekazał je do naczelnego organu Państwa SS skomasygowanego w Głównym Urzędzie Bezpieczeństwa III Rzeszy Niemiec-kiej w Berlinie.

3. Te bardzo rozległe i skuteczne działania protestacyjno-solidarnościowe w decydujący sposób przyczyniły się do wyrwania krakowskich uczonych ze szponów Państwa SS i Państwa KZ.

4. Z grona uczonych Wydziału Teologicznego UJ przykładowo można wymienić pismo interwencyjne księcia, ks. dr. Adama Sapiehy, krakowskiego Metropolity, dotyczące wszystkich profesorów i docentów, a także bardzo liczne działania interwencyjne watykańskich i wło-

skich służb dyplomatycznych oraz matematyka, logika niemieckiego, profesora Uniwersytetu w Münster Heinricha Scholzego, które uratowały ks. profesora Jana Salamuchę.

5. Opisane wyczerpująco działania protestacyjno-interwencyjne, zupełnie nieznane za granicą, w celu ich rozpowszechnienia i wyrażenia podziękowań ratującym winny być opublikowane w wersjach obcojęzycznych oraz przekazane przedstawicielom zagranicznych uniwersytetów, z których profesorowie uratowali życie krakowskim profesorom w apokaliptycznych czasach II wojny światowej. Odpowiednim miejscem historycznym może być na przykład Aula PAT.

Henryk Pierzchała

Sprawozdanie z konferencji naukowej: „Dyskurs religijny w mediach”, Warszawa 22–24 XI 2007

Konferencja naukowa „Dyskurs religijny w mediach”, zorganizowana przez Komisję Języka Religijnego Rady Języka Polskiego przy Prezydium PAN, Wydział Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Katedrę Komunikacji Religijnej Papieskiej Akademii Teologicznej oraz Katolicką Agencję Informacyjną, odbyła się w dniach 22–24 listopada 2007 roku w Warszawie. Podczas trzech dni konferencji wygłoszono

20 referatów, których autorami byli nie tylko językoznawcy, ale i teolodzy, religioznawcy oraz socjologowie.

Trzy referaty dotyczyły zagadnień stricte medioznawczych. Wygłosili je: prof. Józef Majewski (Uniwersytet Gdański), ks. dr Krzysztof Marcyński (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego), prof. Aleksander Woźny (Uniwersytet Wrocławski).